

NAJVECI OBSEG: Apeninski polotok(rim), Hispania,Galia,Ren,Donava,Norik,Illiria,dacija,Trakija,Makedonija,Azija,Armenija,Asirija,Mezopotamija,Egipt,Sirija,Afrika Mavretanija=v času TRAJANA.**PROVINCE:** 2 vrsti: cesarske(pomembne v razlicnih Stvareh,uporne);senatorske(stare,mirne,po celem imperiju). Znotraj provinc so **MESTA:** imajo razlicen odnos do Rima.npr SPARTA,ATENE-placujejo davke, ostanejo samostojne,z rimom trgujejo,vodijo samostojno zun,politiko.mesta zunaj ap. polotoka ne placujejo davkov,samo pogodbe:**kolonijski**:naseljujeo veterani-status polnopravnih rim. drzavljanov,placujejo davke; **municipiji**:samoupravna mesta,status rimskih poldrzavljanov, samo trgujejo,sklepajo pogodbe,Ni davkov.**federati**:zavezniška mesta,popolna samouprava,niso rim.drzavljeni,prispevajo ladje,vojake,ni davkov,vse sklepajo preko pogodb.**RIMSKA VOJSKA:** **rimski legija**:4500 legionarjev+1500 inzenirske enote(vzdrzevanje orozja,kovaci,...)=6000 ljudi.V legiji je 10 **kohort**(po 600 ljudi) kohorta je sestavljena iz 6 **centurij**-100 vojakov.vsaka stotnija-svoji simboli.. ko je bil rim na vrhuncu svojih moc-28 rednih in 28 pomoznih legij,od leta 212 naprej so vse redne..Speva bili vojaki samo bogatejši,2.stol pr.n.st.-vojaska kriza,**GAI MARIJ reforma**:v vojsko labko vstopi vsak svoboden moski,starejši od 16,drzava vojaka opremi,izsola,v vojski legionar ostane 25let,,dobi placo-denar in plen,po 25 letih dobti status VETERANA-dobi veteransko kmetijo-v provincialah;;vojska je zelo uspesna,gradilo taborsica v obliku trikotnika,potem iz tega nastane mesto,(emona).okoli se naselijo trgovci,obtniki.vojska gradi ceste(tatrat ko se ne bojujejo)-financira drzava,oskrbuje vojska. Oprema legionarja:scit,kopje,meč. **KRIZA RIM.REPUBLIKE:** v 2.st. pr.n.st. – **gospodarsko, politično in vojsko** podrocje.Številni upori sužnjev-kasneje strogo zatrti ,kaznovani. -73 do -71:Spartakov upor(spartak je iz trakije).Capua:pridružijo se mu suzni in svobodni kmete,zaradi razlicnih ciljev upor ne uspe.spartak 1x premaga vojsko rima potem naredi napako-ne napade rima.Rim ga na obali uniči. **Politica kriza**:Rim se razdeli v 2 politični stranki:optimates(najboljši-senat,plemstvo,močna finančna sposobnost politične izkušnje)in **populares**(judska stranka,stevilčna,finančno slabka,brez pol.izkušenj-zelijo reforme) nasprotovanje strank...;drzava se ne razvija dobro naprej. **Gospodarska kriza**: najbolj pereča je bila agrarna kriza.mali kmetje ne pridelajo dovolj,so zelo številčni...latifundije-veleposestva suzni,ne pridelajo dovolj,rim mora hrano uvažati!!Brata GRAKH(Tiberij in Gaj)-agrarna reforma.zemlj,maximum—ne uspe! **Valadne**: v 70ih pr.n.st. SULA vzpostavi diktatorstvo!(10 let)-popolno nasprotnje republike. **Prvi TRIUMVIRAT**:64.pr.n.št.—tajno se povezejo trije sposobni ljudje: **GAJ JULIJ CEZAR**(vojska,denar-galija),**GAJ POMPEJ**(senat,pol. Zvezde) in **KRAS**(zelo bogat,finančna moč),kmalu **CEZAR PREVZAME OBLAST**- bil je v Galiji pride v S Italijo z vojsko, čaka ob rubikonu, odloč se da prevzame oblast(kocka je padla). Uvede diktaturo –ne odstrani republike-pridobi si veliko nasprotnik. uvede veliko reform! **-GOSPODARSKE REFORME:** javna dela za brezposelne,znizuje davke,deli zito,kruh,... promet->trgovina!,ognromno javnih zgradb-bazilike(poslovne),kopalica,nov prometni rezim. **-DRUŽBENE REFORME:** veterane naseljujejo izven apen. polotoka-organizirano- korint in kartagino se ponovno poselita. **-KULTURNE REFORME:** sprejme zakon proti pretiranim razkosju,reforma koledarja-julijski koledar-do 1573 velja. ,ljudske igre,da zgraditi forum Juluanum-trg, na sredi bazilika. **-POLITIČNE REFORME:** **CEZAR JE DOSMRITNI konzul** (vojska Soda in upravna oblast), **ljudski tribun** –pravica veta-dosmrtni, **vrhovni svecenik** , **poveljnik armade**, NE odpravi republike!SENAT-900 članov,sano cezarjevi pristasi-formalno obstaja republika,vendar vlada sam. Nova upravna delitev: **občina** postane osnova upravna enota. Rim postane prestolnica imperija-uradno. Občine se združujejo v province. Cezar širi Državljanške pravice,podeli drzavljanstvo Sicilencem, ljudem v Hispaniji in S Italiji-Enakopravni rim. drzavljeni. Zacetek romanizacije-poenotenje(če del). **15.3.-44 UBIEJEJO** Cezarja-zarota s strani pristasev republike,ceprav naj bi bili tudi njegovi pristasi-BRUT. Po cezarju je obdobje **drzavljanške vojne** . -44 nastane **2 TRIUMVIRAT OKTAVIJAN** (cezarjev nečak-po krvi-posinovi ga izvrševalc njegove oporoke), **MARK ANTONIJ** in **MARK LEPID**- obo vojaška poveljnika. Oktavian ostane na Ap. Polotoku, Antonij gre v Egipt-Kleopatra-31.pr.n.št Akcij-konec kleopatre in antonija, Lepid=nepomemben. **NA OBLAST PRIDE OKTAVIJAN AVGUST-VZVIŠENI:-27 pr.n.št =>zlati dobi Rima!** (obdobje cesarstva trajala od -27 do +476). **PRINCIPAT**: -27 se zacne. Avgust ozivi, poveča urdi imperij. **-POLITIČNE REFORME:** on je: **cesar, princeps**(1.v drzavi, 1.med enakimi), dosmrtni konzul,dosmrtni ljudski tribun. Senat zmajnja na 600 članov, postane kronske svetni odločajoča funkcija-samo svetuje; cesar izdaja zakone in poskrbi da se izvajajo- **absolutna oblast!** **-VOJAŠKE REFORME:** poučarja razvoj mornarice, častna garda-pretorijanci-spremljajo cesarja povsod-10000 vojakov-posebej izurjeni,ohranijo se skozi vse obdobje **-UPRAVNE REFORME:** osnovna upr.enota-občina;glavno mesto-Rim;program za vodenje provin-na 2 dela-senatorske in cesarske- tocno določena pravila za vodenje.zeli poenotiti–romanizacija;birokracija-uradništvo-postavi urad iz vrst meščanstva-plaćano in nepodkljivo ,šolano, če ne dela po pravilih odprtanjih;zakone izpeljujejo kot je treba to funkcijski imajo samo drzavljeni; Avgust širi drzavljanstvo (212 so vsi drzavljeni); davke pobira uradništvo..davek je tribut **-GOSPODARSKE REFORME:** pospešuje obrt in trgovino;narediti da fabrice- delo razdelijo na posamezne faze,poveca se produktivnost,obrtnike poveže v **kloegije** – podobno kot celi v srednjem veku,obri cveti. **Kmetijstvo:** latifundije razdelijo-v zakup kmetom-davek!. **Kolonijski sistem :** koloni so;propadli kmetje,osvobojeni suzni,veterani, propadli obrtniki,trgovci,...kriza—postanejo nesvobodni-zametki **fevdalizma**. – **KULTURNI RAZVOL:** helen. vpliv, latinski jezik,pisava;naklonjen tradiciji-druzina,veliko Gradi v Rimu. Oktavian Avgust vlada od -27 do +14.

Nasledniki: **Julijsko-Klavdijska dinastija**; Kaligula, Klavdij(zasede in ustavovi Norik, Nerон-požar v rimu,naredi samomor,gladiatorske igre-kristjani:zveri;nima naslednika.
Flavijška dinastija; cesarji tufi in provinc;Flavij Vespezijan;zacne graditi Kolosej, Titus:z njegovim casu izbruh vezuva-zasuje pompeje-velika skoda; Domicijan: brani Obrambni limes-ren,donava.po njem flavijci izumrejo...pocasi sledi KRIZA.
Naslednji so **dinastija Antonini**; samo posinovljeni cesarji. Nerva, **Trajan**;razsiri menje Imperija na najvecji obseg: pridobi Mezopotamijo, dacijo, sirijo, armenijo; Hadrijan: Poveca mejo pri Donavi, izgubi Mezopotamijo-vec dela z germani. Mark Avrelij: edini Filozof med cesarji(stolk), brani donavski limes,večino časa preživi na Dunaju,prepove Gladiatorske igre,umori ga sin-po 20 letih. Z njegovim sinom rodbina izumre,naslednji So **dinastija Severi**; vojaške diktature!,vojska je odločujoča,ker je edina stabilna v državi -Karakal;+212-zakon s katerim vsi prebivalci postanejo rimski državljeni-romanizacija na višku!. zadnji je **dinastija vojaških cesarjev**; 38 cesarjev,večina ubitih. Traja od 235 do 284 **KRIZA!!** +284 zavlada Dioklecijan-uvede nove reforme, vlada 10 let potem se upokoji in živi v palači v splitu. Začne se novo obdobje: **DOMINAT!**; cesar vlada popolnoma ABSOLUTNO. Traja od 284 do 476. Dioklecijan, Konstantin Veliki, Teodozij, Romulus Avgustus-zadnji rimski cesar-odstavijo ga s prestola! **Dioklecijan**; **(reforme)**;uvede nov nacin vladanja-postavi 2 avgusta in 2 cesarja—vladavina 4ih-TETRARHII. Imperij razdeli na V in Z polovico,vsaka ima 1 avgusta in 1 cesarja. Njegovi nasledniki ze vladajo sami. Meja med V in Z poteka:balkan- črna gora-boka Kotovska, zaliv Velike Sirte v S afriki, ; Z polovica vedno bolk latinska,romanska, V Vedno volj grška,helenistična,tudi med krscanstvom je razlika. **Konstantin Veliki**: Vlada sam,vodenje se ne obnese. +313 krscanstvo postane dovoljena vera,druga je Stara rimska,prestolnico imperija prenese v Konstantinopel-Bizanc. **Teodozij Veliki**: 391-kršč,postane edina dovoljena vera,preganjajo nekrisjane,deli imperij na v in z ,delitev dokončna-nikoli več 1 država. Po Teodoziju v zah.del vdijajo huni-glavni cilj jim je civilizacija-l.476 se to obleganje konča, zadnjega cesarja(rromulus avgustus) vrze s prestola germanski poveljnik-Odoaker,oklice se za kralja italije.l.476-konec Z dela imperija, V polovica obstaja da 1453-konec bizantinske države-zavladajo turki,zacetek sr.veka.
RIMSKA KULTURA: RELIGIJA: drzavni bogovi-kopirani grški,6 parov.Panteon-Vrhovni bogovi imajo sedež-okroglo svetišče.rimski svecenik-pontifik, pomembnejša vloga kot pri grkih,vrhovni svecenik-pontifik maksimus npr cesar, oktavijan, on doloca obrede,praznike,koledar,zelo izobrazeni. Rimski cesar ima status boga-svečeništvo zelo cenjeno hišni bogovi-mani,lari,penati. Krščanstvo se zacne v 1.st, 313 postane dovoljeno, od 391 je drzavna vera-star rimske prepovedana. **UMETNOST**: privatemoj helenistično in etruščansko umetnost,mojstri mozaika-kamnit,stekljeni,poldragi kamni,freske,glasba-zabavna ,obredna,lire. **ZNANOST**: vse namenjeno razvijanju orozja,drugo v m.aziji. **ZGODOVINOPISJE**: cesar-Galske vojne;tit Livij-142 knjig-zgodovina rima; tacit – Germania; logografi-zapisujejo dogodke v svoj prid-subjektivno. **FILOZOFIJA**: privzamejo grško-stoicizem(potrpljenje), epikurejstvo(uzivanje,...) **ARHITEKTURA**: stil od grkov in etruscanov; pantheon-posebnost ker je okrogel;gradijo ogromne zgradbe: slavoloki zmage,amfiteatri(etrušč.)-kolosej- v velikih mestih so bili samo za igre, v manjših za vec namenov;akvedukti-vodovod-kamnit mostovi;bazilike-poslovne zgradbe-obliko privzame cerkev kasnejše:forumi-v srediscu mesta,okrog so svetišča, bazilike,... ; ceste:zgrajene po tocno dolocenih pravilih,tlakovane.

RIMSKO PRAVO: zakoniki
prvi zapis:-450-boji med plebejci in patriciji,plebejci hocejo zapisano.12 bron.plosc,razstavljene na forumu, ščitijo vladajoči razred,sklepi senata-status zakona-senatus consulta;edikti-status zakona. Cesarstvo-zakone izdajajo cesarji;212-rim.zakoni za vse prebivalce; 6.stol.n.št. **Justinijanov Kodeks**;vsiček,vse pravno znanje;razdelitev:kazencko,civilno,trgovsko,delovno,socialno,upravno, Ljudsko,zakonodajno pravo. **RIMLJANI NA SLOVENSKEM**: prodiranje se zacne na zacetku 2.st.pr.n.št. Do istre .-181 **Oglej(aquilea)-cestno križišče**. V času avgusta- Norik –čeleso •SLOVENIJA: 3.upravne Enote: 1.) Z slovenija -regija 10.(venetia et histria); Dolenjska, Notranjska= **Illirik** (naprej po balkanu) V sloveniji od illirika 1.panonia in savia (ostale so 2.panonia,in valeria); pomembne ceste: Oglej- -Vrhnik-emonia-celeia-dunaj; POETOVIO-najvecje mesto pri nas; iz slo izvazajo svinec, cink, zelezo, koze,les,med,...; uvažajo:trta,keramika,zacimbe,disave,...;rimска provincialna kultura. **Najlepši ostanki pri nas**: sempeter v sav.dolini: nekropol; ptuj-orfejev spominek,mitreji ; emona, Primorska,dolenjska , koroska,.13 mitrejev po sloveniji.;;;;;;sloveni vse unicijo!kasneje-Nazadovanje.